

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

АЛАТЕЯ МАХМУДА МОХАММЕДА ХАСАНА
**«Жанрова специфіка, проблемно-тематичний аспект та поетика
short stories Грема Гріна»,**

поданої на здобуття наукового ступеню

кандидата філологічних наук за спеціальністю:

10.01.04 – література зарубіжних країн

Дисертаційна робота Алатея Махмуда Мохаммеда Хасана «Жанрова специфіка, проблемно-тематичний аспект та поетика short stories Грема Гріна» є актуальною за багатьма чинниками. По-перше, в ній пропонується свій, підсумовуючий, погляд на проблему диференціації жанрових варіантів малої прози, проблему актуальну, дискусійну і досі ще невирішену до кінця у сучасному літературознавстві. По друге, в роботі вперше запропоноване комплексне дослідження малої прози англійського письменника Грема Гріна, чия творчість асоціюється більшою мірою з романною спадщиною письменника. Новели та оповідання автора «Тихого американця» ще не були об'єктом спеціальних наукових розвідок у вітчизняному літературознавстві. Автору дисертації вдається не тільки ввести до обігу цю частину творчого спадку англійського письменника, яка була на маргінесі наукових інтересів вчених, а й довести тим самим багатовимірність і різноманітність манери Г.Гріна, який за часи радянського розвитку літератури сприймався більшою мірою як письменник анти буржуазного пафосу, такий, що головним чином кидав виклик соціально-політичному устрою і

загарбницькій політиці буржуазних урядів. Правда, були окремі висловлення і про інші проблемно-тематичні модули його творчості. Так, ще у 1969 р. українська дослідниця Н.Соловйова (книга «Я не вигадав цей світ...»), а пізніше, у 1988 р. С.М.Філюшкіна (кн. «Современный английский роман») писали про занурення Г.Гріна « у загальні гуманітарні проблеми активної людяності» у будь яких ситуаціях, до яких потрапляла людина. Але спроби систематизувати й описати все стосовно поетиці новели та оповідання письменника ніхто з попередніх дослідників творчості Г.Гріна не зробив.

Безумовно, у цьому контексті робота Алатея М.М.Х. розширює уявлення про «горизонти художнього мислення»(с.4) письменника, про його малу прозу, яка постає як самоцінна частина його творчості, а не як її «побічний продукт».

Всьому цьому передують ґрунтовний Вступ, де надається сучасний огляд визначень місця Г.Гріна в історії англійської і світової літератури, зроблений вітчизняними і зарубіжними фахівцями. Висновок автора дисертації з цього огляду не дуже надихаючий: і сьогодні Г.Гріна сприймають і вивчають більшою мірою як автора романів(с.22). Лише з ХХІ століття письменника відкривають і як автора чудових і різноманітних оповідань, які він писав усе життя. Їх численність і різноманітність і обумовила одну з головних задач наукової розвідки Алатея М.М.Х. – надати їм жанрове визначення, адже, як пише автор, «жанрова невизначеність таїть у себе небезпечність неадекватного розуміння і смислу, і естетичних якостей»(с.23). Ретельно аналізуючи те, як оцінюють малу прозу Гріна сьогодні ті, хто знайомиться з численними сучасними виданнями його малої прози (до аналізу включено практично все, що є на сьогодні з розвідок малої прози Г.Гріна!), Алатея М.М.Х.

не тільки розробляє свою позицію, а й виявляє деякі неточності у роботах дуже відомих літературознавців, наприклад, О.Ліверганта, який помилився у датуванні й хронології збірників оповідань Г.Гріна (с.31).

Різноманітні судження і думки про оповідання англійського письменника у вітчизняному й зарубіжному літературознавстві логічно приводять Алатею М.М.Х. до потреби надати власну жанрову диференціацію малої прози Г.Гріна, яка дозволяла б здійснити розподіл усіх характеристик, наданих фахівцями, за жанровими варіантами новели й суто оповідання (цьому питанню присвячено Розділ II. Жанрологічні аспекти short stories). Цю спробу робили практично всі, хто займався аналізом малих форм прози певних письменників, або ті, хто теоретично розробляв цю проблему. Однак кожного разу фахівці приходили до висновку про неможливість чіткого визначення меж між оповіданням і новелою. Тут не зовсім погоджуюсь з твердженням автора дисертації про те, що в українському літературознавстві «чітко диференційовані жанрові моделі новели та оповідання» (с.91). Інакше не було б потреби йому самому присвячувати частину теоретичного розділу роботи цій проблемі. Алатея М.М.Х., спираючись на дослідження фундаментального (головним орієнтиром тут є « Теорія літератури» під редакцією Н.Т.Тамарченко, М., 2004 р.) і сучасного літературознавства, все ж таки робить спробу розмежувати ці жанрові варіанти, визначити чіткі характеристики, які співвідносяться чи з новелою, чи з оповіданням (1.2). Головними ознаками новели визначено – екстраординарний випадок у сюжеті, «казус», новелістичний пуант; оповідання – одна подія або одна особливість характеру героя, відкритість, незавершеність смислового наповнення оповіді (с.106) . Якщо з цими

характеристиками можна погодитись, то з ще однією, яка відрізняє оповідання від новели, – навряд чи. Йдеться про «зацікавленність до сфери повсякденного життя, побутових ситуацій, моральних й психологічних колізій» саме в оповіданні(с. 106). Подальший аналіз переконує в тому, що ця жанрова ознака характерна обом різновидам.

Особливу складність у цьому розмежуванні стосовно малої прози Г.Гріна представляє наявність у поетиці як новели, так і оповідання елементів комічного, що обумовлює спеціальну увагу дисертанта до цієї ознаки художньої манери письменника. У підрозділі 1.2.3 надається навіть загальна класифікація прийомів комічного у short stories англійського автора.

Розділ 3 присвячено аналізу наративної стратегії письменника та спробі виявити найважливіші елементи художньої структури малої прози, до якої автор залучає проблемно-тематичний рівень новели і оповідання. Цей рівень досліджується хронологічно, у динаміці і у співставленні двох жанрових форм. Залучено величезний корпус зразків малої прози Г.Гріна. Тим не менш, ця частина роботи є більшою мірою констатацією і каталогізацією тем і проблем на різних етапах створення як новел, так і оповідань. Це важливо зробити, але подальше потрібна відповідь на питання «чому так?». Чому, наприклад, в оповіданні першого періоду (1929 – 1935) «проблемно-тематичний діапазон значною мірою більш різноманітний, ніж у новелах»(с. 123) або чому тема смерті домінує в оповіданнях, а не у новелах (с.125), чому саме у другому періоді розпочинається домінування комічного початку (с.126)? І, на сам кінець, чому «найбільш продуктивним для малої прози виявився третій період творчості Гріна (1955 – 1991) і чому саме у цей період на перший план виходить тема антропологічної

спрямованості»(с.128) ? Непоясненим залишається питання і про полимотивність оповідань і новел (с.124). Яким же є механізм співвідношення різних тем в оповіданні і новелі?

На всі ці питання автор роботи, як здається, намагається надати відповідь в підрозділі 3.1.1. Але, нажаль, багато з чого тут відводить у бік роздумів про поняття «мотив» (с. 132-133) та «фантастичне» (с.133). А коли йдеться про аналіз оповідання Г.Гріна «Найкращий доказ», в основі якого екстраординарний випадок, «казус», притаманний новелі, або аналіз оповідання «Друга смерть», де є своєрідний «пуант», «фантастичний акорд»(с.136), виникають взагалі сумніви у слушності класифікації оповідання та новели, яку надано у роботі. Дивним чином твір Г.Гріна « Останній Папа Римський» визначено і як оповідання (с.143), і як новела (с.145)!

Коли йдеться про типологію героя у цілому – в оповіданні і в новелі, – хотілося б уточнення того, яким чином жанровий варіант впливає на особливості функціонування того чи іншого типу героя. (с.168). Це ж саме питання і до тієї частини роботи, де йдеться про хронотоп оповіді(3.2.2).

Висновки до всієї роботи є логічними й концептуально переконливими. Разом з тим, у процесі захисту хотілося б почути відповіді на такі запитання:

- Як співвідносяться романна творчість Г.Гріна та його short stories у плані проблемно-тематичного наповнення? На тлі розвитку англійської малої прози ХХ століття?
- Чи погоджуєтесь Ви з судженням Н.Соловйової , що Г.Грін розподіляв свої твори і, як здається новели і оповідання, на «розважальні» та «серйозні»? Як у цьому випадку буде

виглядати характеристика жанрових варіантів малої прози письменника?

Автореферат та публікації повністю передають основні положення дисертації.

Дисертаційна робота Алатея Махмуда Мохаммеда Хасана **«Жанрова специфіка, проблемно-тематичний аспект та поетика short stories Грема Гріна»** відповідає вимогам п.п. 9,10,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08. 2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Алатея Махмуд Мохаммед Хасан – заслуговує на присудження наукового ступеню кандидата філологічних наук за спеціальностями 10.01.04 – Література зарубіжних країн.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної літератури
Дніпровського національного
університету ім. О. Гончара

Т.М.Потніцева

Вчений секретар

Дніпровського національного університету
ім. О.Гончара
доцент

Т.В.Ходанен

